

■ TEKST MARCO VAN PUTTEN

QUMRAN: WIE LEEFDEN ER EN HOE BELANGRIJK ZIJN DE DAAR GEVONDEN BOEKROLLEN?

DODE ZEEROLLEN KOMEN NAAR NEDERLAND

Bovenop een rotsplateau in Israël ligt een vervallen nederzetting: Qumran. In de vorige eeuw heeft het er op z'n kop gestaan. Archeologen ontdekten er dingen die belangrijk zijn voor Jodendom, christendom en Bijbeluitleg. **Opmerkelijk is dat deze zaken bij het grote publiek niet zo bekend zijn. Maar daar wordt aan gewerkt!** Deze zomer liggen er fragmenten van de Dode Zeerollen, die bij Qumran zijn gevonden, in het Drents Museum. Wat is daar zo bijzonder aan?

Het belang van de Dode Zeerollen wordt goed duidelijk als je weet door wie ze zijn geschreven en onder welke omstandigheden ze zijn ontstaan. Je kunt namelijk veel afleiden uit de plek waar ze zijn gevonden.

OUDE NEDERZETTING

Niet ver van Jeruzalem en Jericho ligt, op de uitlopers van de bergen van Juda, een vervallen nederzetting die Qumran heet. Deze plaats is genoemd naar de gelijknamige bergrivier, die er vlak langs stroomt en die door een slim kanalsysteem naar de nederzetting is geleid. De interesse voor deze plaats kwam pas echt op gang toen in de vlakbij gelegen grotten boekrollen werden gevonden. Inmiddels is bekend wat er zich ongeveer

tweeduizend jaar geleden allemaal in Qumran afspeelde. De nederzetting is reeds vanaf de achttiende eeuw door archeologische teams onderzocht. Men dacht dat het eigendom was van een christelijke of onbekende sekte van rond de eerste eeuw na Christus. Verder zou de nederzetting onbelangrijk zijn geweest. Maar dat bleek een vergissing! Toen in 1947 de rollen zijn gevonden, kwam er opnieuw een onderzoeksteam naar Qumran. Kort daarna werden er nog meer rollen en rol-

fragmenten gevonden in grotten in de buurt. In totaal vond men elf grotten en deed men circa 900 rolvondsten.

COMPLOT

Het duurde ruim dertig jaar voordat de ontdekking bij het grote publiek bekend

Geen bèh maar krak!

De Dode Zeerollen, zouden in 1947 door een herder zijn ontdekt. De overlevering zegt dat hij op zoek was naar zijn geit, een steen in een grot gooide en toen geen 'bèh' maar 'krak' hoorde. Gefascineerd door het geluid van brekend aardewerk ging de herder de grot in en vond daar opmerkelijke boekrollen in aardewerken potten. Het was het begin van een reeks van zulke vondsten in de omgeving van Qumran.

OUDSTE BOEKEN OOI!

Een derde van alle Dode Zeerollen bevat boeken uit het Oude Testament; het zijn de oudste Bijbelboeken ooit gevonden! Sommige zijn gedateerd in de tweede eeuw vóór Christus. Als je ze vergelijkt met de oudste grondtekst die voor deze ontdekking bekend was, dan valt op dat de teksten vrijwel gelijk zijn. En dat betekende voor veel Bijbelvertalingen een bevestiging van de betrouwbaarheid.

De boekrollen en rolfragmenten zijn gedateerd tussen de tweede en eerste eeuw voor Christus.

De best bewaard gebleven boekrol is die van het Bijbelboek Jesaja.

In grot nummer 4 werden de meeste rolvondsten gedaan: zo'n 600! De rollen bestaan uit huiden van reine dieren, die volgens oudtestamentische slachtvoorschriften zijn gedood, en zijn beschreven met Hebreeuwse teksten. Ook zijn er rollen van papyrus en zelfs teksten geschreven op rollen van zuiver koper, die daarna zijn opgerold.

Niet alle rollen bevatten Hebreeuwse teksten; enkele werden geschreven in het Aramees en Grieks.

werd. Dat kwam door de oprichting van de staat Israël in 1948. Qumran kwam hierdoor in omstreken gebied te liggen. Vóór 1948 was er door Jordanië toestemming gegeven om onderzoek te laten doen in Qumran. Het onderzoeksteam en de betrokken autoriteiten wilden voorkomen dat de vondsten in Israëlische handen zouden vallen.

Omdat het zo lang duurde voordat er voor het eerst iets naar buiten werd gebracht, ontstonden er allerlei complottheorieën. Het Vaticaan, dat bij het onderzoek betrokken was, zou bepaalde dingen achter willen houden.

▶ Bedoeïenen ontdekten de eerste grot met boekrollen in 1947.

Vondsten zouden tegen de Bijbel of het christendom in gaan. Het tegendeel bleek het geval.

WAT STAAT ER IN DIE ROLLEN?

▶ Je kunt de Dode Zeerollen in een aantal categorieën opdelen:

▶ De meeste rollen zijn sektarische rollen die over de voorschriften, rituelen en Bijbeluitleg van een geloofsgemeenschap gaan. Centraal hierin staan beschrijvingen van voorbereidingen op de spoedige komst van de Messias en de rol van de sekteleiden in de laatste der dagen.

▶ Een derde van de vondsten zijn boeken uit het Oude Testament. Ze zijn ruim duizend jaar ouder dan de oudste Bijbeltekst tot dan toe bekend: de Aleppo Codex (ongeveer 950 na Christus).

▶ Ook zijn er kopieën gevonden van de Griekse vertaling van het Oude Testament (de Septuagint), die tussen de tweede en derde eeuw voor Christus is geschreven. Overigens bevestigen de Qumran boekrollen de Bijbel van de Masoreten, de bekendste en meest betrouwbare Joodse Bijbelkopiisten uit de vroege Middeleeuwen. Er zijn echter wel enkele verschillen op woord- en zinsniveau. Sommige Bijbelteksten wijken wat meer af en lijken op de Samaritaanse Pentateuch of de Septuagint. Die verschillen zijn in de nieuwste Bijbelvertalingen verwerkt.

▶ Een kwart van de vondsten zijn Bijbelcommentaren, zoals Joodse Bijbelcommentaren, boeken over Israëls geschiedenis (die bekendstaan als apocrief, zoals de boeken van de Makkabeeën) en legenden over Bijbelse figuren.

▶ In een ander deel van de vondsten zijn astronomische gegevens, kalenders en horoscopen beschreven.

▶ Circa 80 rollen bevatten kopieën van de rolvondsten. Hieruit blijkt welke boeken de Qumran-sekte belangrijk vond en vaak gebruikte. Het zijn de boeken Psalmen, Deuteronomium en Jesaja. Opmerkelijk is dat er in het Nieuwe Testament ook vaak naar deze boeken van het Oude Testament wordt verwezen. Blijkbaar hadden deze boeken in het Jodendom een grote betekenis.

▶ De meest verwarrende vondst was de zogenoemde 'koperen rol'. Deze bevat een beschrijving van schatten die op plekken in de woestijn zouden zijn verstopt. Een schatkaart als het ware, maar dan in geschreven vorm, in een moeilijk te begrijpen Hebreeuws en ook voorzien van Griekse letters.

▶ Een klein deel van de rolvondsten is nog steeds niet geïdentificeerd.

QUMRAN-SEKTE

Kindere

De kinderen van het Licht, zoals de hechte geloofsgemeenschap (sekte) in Qumran heette, week sterk af van de hoofdstroom van het Jodendom. Ze gebruikten bijvoorbeeld een zonnecalender, waardoor de telling van de dagen en feestdagen uit de pas liep met die van het Jodendom.

Ook op een ander punt week de sekte af. Er zijn in de begraafplaats aan de oostkant van Qumran circa 1200 mensen zorgvuldig begraven. Dat is echter gebeurd op een voor Joden ongebruikelijke manier. Joden begraven namelijk hun doden met de voeten in de richting van Jeruzalem, terwijl deze mensen met de voeten naar het noorden en het hoofd naar het zuiden zijn begraven. Het begraven van mensen wijst op het geloof in de opstanding uit de dood bij de komst van de Messias in Qumran. Informatie over de Qumran-sekte kan alleen wor-

HAD STERKE MESSIASVERWACHTING

n van het Licht

den teruggevonden in hun eigen rollen en in enkele kopieën van de Qumranrollen die op andere plaatsen waren ontdekt, zoals in Masada en de synagoge van Caïro. Daaruit blijkt dat de sekte is ontstaan uit een godsdienstig conflict in de tweede eeuw voor Christus met een leidende Joodse groepering (bijvoorbeeld de Sadduceeën). Ze keerden zich

DE QUMRAN-SEKTE ONTSTOND NA EEN GODSDIENSTIG CONFLICT MET MOGELIJK DE SADDUCEEËN

van de leidende groepering af en trokken zich terug in de woestijn om daar de komst van de Messias af te wachten. De sekte volgde een zeer strikte uitleg van de Thora. Leden mochten alleen Israëlieten zijn, maar de leiding lag in handen van priesters uit de stam Levi. In de rollen wordt herhaaldelijk een definitieve oorlog beschreven waarin de Messias zou komen om Israëls onafhankelijkheid te herstellen en af te rekenen met alle vijanden.

Mannen bereidden zich voor op hun rol in deze gewapende eindstrijd. Daarom had de nederzetting een versterkte toren en was hij omringd door een muur. Het hoofddoel van de sekte was in een alternatieve eredienst te voorzien totdat de Messias zou komen en de Tempel in Jeruzalem zou reinigen. Sommigen denken dat de leden van de Qumran-sekte een tabernakeldienst hielden, compleet met offerplechtigheden. In een provisiekamer

zijn meer dan duizend keurig opgestapelde eetkommen, potten en borden gevonden. Hier is echter een probleem. Dit aantal mensen kan nooit in de nederzetting hebben gewoond, want die biedt maar plaats aan ongeveer zeventig mensen. Waarom had men dan zoveel kommen, potten en borden? Het lijkt erop dat de sekte voorbereid was op het bezoek van pelgrims die tijdens speciale gedenkfeesten in de omgeving van Qumran verbleven

en hun gemeenschappelijke maaltijd in Qumran hadden. Deze pelgrims verbleven dan in tenten en grotten rond de nederzetting. Onduidelijk is echter hoe groot de aanhang van de Qumran-sekte was.

TOPSTUKKEN IN ASSEN

▶ Na jaren van voorbereiding en intensieve inspanningen door het Drents Museum, de Rijksuniversiteit Groningen en de Israel Antiquities Authority (IAA), opent op 9 juli een tentoonstelling over de Dode Zeerollen. De beroemde manuscripten, opgetekend rond het begin van onze jaartelling op geiten- en schapenleer, zijn tot 5 januari 2014 te bezichtigen.

en hun gemeenschappelijke maaltijd in Qumran hadden. Deze pelgrims verbleven dan in tenten en grotten rond de nederzetting. Onduidelijk is echter hoe groot de aanhang van de Qumran-sekte was.

TEMPELDIENST

In Qumran is overigens geen synagoge gevonden. Dit kwam doordat de sekte zich geen permanente lokale rol toebedeelde, maar een tijdelijke rol; als de Messias kwam zou men immers kunnen terugkeren naar Jeruzalem om daar de Tempeldienst in ere te herstellen. Vasthouden aan een Tempel toont aan dat de Thora van Mozes centraal stond. Waarschijnlijk heeft men niet, zoals de zeloten

QUMRAN, DE NEDERZETTING

▶ Qumran is in de achtste eeuw voor Christus gesticht. Waarschijnlijk was het oorspronkelijk een militair fort, maar deze werd kort na de bouw verlaten. Rond 100 vóór Christus deed een sekte er zijn intrek. Archeologen vonden er een smederij, een pottenbakkerij, een werkplaats om dadelhoning te maken en enkele kamers met lange tafels voor het maken van

boekrollen. Er zijn ook veel munten, resten van reine dieren en een dure glazen fles gevonden. Aan het einde van de Joodse Oorlog (66-73 na Christus) is de nederzetting waarschijnlijk aangevallen door de Romeinen, die het na een gevecht innamen. Brandsporen en pijlpunten wijzen in die richting. De opgegraven skeletten in een grote begraafplaats

bij de nederzetting tonen sporen van een gewelddadige dood. Na die tijd hebben de Romeinen het enige tijd als fort gebruikt. Daarna is het weer verlaten, maar nog enige malen bewoond geweest.

▶ Voordat de sekte er zijn intrek deed, was Qumran een militair fort.

in hun dagen, meegedaan aan het verzet tegen de Romeinse bezetting van het beloofde land.

De meeste geleerden stellen dat de gelovigen in Qumran Essenen waren (zie kader hieronder). In de boekrollen is echter beschreven hoe een huwelijksvoltrekking moet worden geregeld, hoe de oorlog van de Messias moet worden voorbereid en er worden andere sterke afwijkingen van het Jodendom, zoals de verwerping van de Tempeldienst, beschreven. Dit wijst in een andere richting. De ontdekking van deze nieuwe onbekende groep, misschien een Esseense splintergroep, toont de diversiteit in geloven in de eerste eeuw na Christus.

CONTACT

De leringen van de gelovigen in Qumran zijn uiteindelijk in het Jodendom niet overgeleverd, maar hun Bijbeluitleg blijkt wel van belang voor het begrijpen van het Nieuwe Testament en het Jodendom.

Is er contact geweest met christenen, die ook de Messias en de eindtijd centraal hadden staan? Dit lijkt niet het geval. De Thora-uitleg (het centrale onderwerp in het Jodendom) was bij de Qumran-sekte

namelijk veel te inperkend en afwijkend. In tegenstelling tot christenen lieten ze slechts voorwaardelijk gewone Israëlieten toe, maar zeker geen heidenen. De sekteleiden waren hoofdzakelijk priesters. Aan zending bedrijven deden ze niet, ze verbraken juist het contact met de samenleving.

Maar het grootste breekpunt met christenen was natuurlijk dat die wisten Wie de Messias was en dat Zijn komst Gods heil bracht aan alle mensen, en niet alleen aan Israel. De inhoud van de Qumran-rollen laat zien dat de typische Messias- en eindtijdsgerichtheid meer gemeengoed was in het Jodendom van de eerste eeuw dan tot dusver bekend.

CONGRES OVER DE BETROUWBAARHEID VAN DE BIJBEL

Parallel aan de expositie van de Dode Zeerollen in het Drents Museum is er een congres over de betrouwbaarheid van de Bijbel.

'Geloof jij het?' Zo heet het congres waaraan verschillende christen-wetenschappers hun medewerking zullen leveren. Vanuit diverse invalshoeken – waaronder geologie, biologie en theologie – delen ze hun vaak verrassende bevindingen met het publiek. Dit gebeurt in lezingen en presentaties. Op die manier biedt het congres gelegenheid meer te ontdekken over de historische waarde en betrouwbaarheid van de Bijbel.

Op 31 augustus is de startdag. Daarna is er bijna wekelijks een bijeenkomst, tot de afsluiting op 4 januari 2014. Locatie is meestal theaterzaal De Schalm in het ICO-gebouw aan de Zuidhaege 2 in Assen, nabij het station. Toegang tot de bijeenkomsten is gratis. De locaties met entreekosten (het Drents Museum en de ark in Dordrecht) zijn aangegeven in het programma.

WEET MEER:
www.geloofjijhet.com

ÉÉN IN VERDEELDHEID

Het Jodendom in de eerste eeuw na Christus kende geen westerse, maar een oosterse cultuur met drie hoofdgroeperingen: Sadduceeën, Farizeeën en Essenen. Een streven om andere, kleinere groeperingen te verbieden, was er niet; tenzij ze te sterk van de algemene geloofspunten van het Jodendom afweken, zoals het christendom en de Qumran-sekte. Zulke groepen werden

dan vervolgd of buitengesloten. Binnen elke groepering waren veel vertakkingen. Ook had iedere groep een eigen Thora-getrouwe aanpak van politieke en sociale thema's. Er waren onderlinge contacten, maar ook verhitte meningsverschillen, waarbij geweld en bloedvergieten voorkwam. Desondanks voelden de Joden zich één geloofs-gemeenschap.

SADDUCEEËN

Dit was de leidende groepering in het toenmalige Jodendom, die bestond uit de familiëdynastie van de (hoge)priesters van de Tempel in Jeruzalem. Ze waren de hoogste klasse onder de Israëlieten; zelfs hoger dan de koning en zijn familie. Ze waren verantwoordelijk voor de godsdienst, de Tempel en de rechtspraak. De Sadduceeën waren gericht op stabiliteit en streefden daarom naar een goede band met de heidense bezetters van het beloofde land en de machtige buurlanden. Ze waren tegen veranderingen en verwierpen afwijkende leringen over de laatste der dagen, de opstanding uit de dood, de Messias en het eindoordeel.

ESSENEN

Deze groepering was erg naar binnen gericht, zonder zich geheel buiten de samenleving te zetten. Bij de Essenen stond de reinheid en het zich rein houden van de buitenwereld centraal. Toetreding kende strikte regels, een proeftijd en inwijdingsrituelen. Leden waren allen ingewijden. De Essenen waren erg eindtijdgericht en hadden eigen mystieke leringen. Sommigen legden zich toe op de genezing van ziekten en het doen van voorspellingen. Ze trouwden niet, aten geen vlees, gebruikten geen geweld, gaven privébezit op en hadden alles gemeenschappelijk.

FARIZEEËN

Farizeeën deden er alles aan om gewone Joden bij het geloof te betrekken. De zogenaamde 'mondelijke leer', waarin beantwoording van dagelijkse vragen centraal stond, was voor hen erg belangrijk. Farizeeën geloofden wel in de komende eindtijd, maar waren eerder op de dagelijkse praktijk dan op de toekomst gericht. Ze gingen daarom mee in het onderhouden van een goede band met de heidenen, net als de Sadduceeën. De Farizeeën hebben de leiding genomen in het latere Jodendom. Uit hen kwamen de latere rabbijnen voort.